

BÖLÜM 1

EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ YA DA EDEBİYATIN SOSYOLOJİK GELECEĞİ

Aziz ŞEKER¹

GİRİŞ

Tarih boyunca bir olgu ve üretim biçimi olarak sanat ortaya çıktığı yer ve zamanlarda daima insan varlığını ya da insanın gerçekliği ile doğrudan veya dolaylı ilgisi olan şeyleri ifade etmiş, ona şekil ve anlam kazandırmıştır. Sanatın varlık alanı, değişen bir varlık alanıdır. İnsanın hayatı sürekli olarak değişmektedir. Sanat toplumsal nitelikleriyle insan varlığının bir ifadesidir. Sanat, hayatın nereye gittiğini gösterir. Sanat önceden davranır; sanat daima da önceden davranmıştır. Çünkü sanat gelmekte olanı önceden yaşar, gelmekte olanı önceden kavrar. Tartışılmakla beraber sanat da bilimsel ve felsefi bilgi gibi, insan için, insan hayatı içindir (Mengüşoğlu, 2017a: 320-322-326). Sanatın sosyolojik bir yaklaşımla ele alınması, insan ve topluma dair yaşayış tarzlarının ayrıntılarıyla incelenmesi anlamına gelecektir. Dolayısıyla toplumun bilgisine erişebilmenin ve toplumu anlama etkinliğinin belki de en doğrusu sanat ve edebiyat dünyasının sosyolojik bir inceleme nesnesi olarak keşfiyle mümkün olabilecektir. İnsanı kendi anlatım tarz ve teknikleriyle anlatmaya çalışan sanat ve edebiyat, böylelikle topluma dair her türlü anlama ve açıklama çabaları için yepyeni imkânlar sunacak birer obje niteliğindedir (Anar ve Özbay, 2013: 2).

Öyle ki sanatla toplum arasındaki ilişkinin varlığı, aynı zamanda sanata/edebiyata bir tarihsellik kazandırır. Sanatçı içinde yaşadığı toplumun etkisinde kalmaz yalnız, yeri gelir buna özdeş olarak toplumsal koşulların ağırlığını yansıtmaya çalışır. Bu sebeple toplum araştırmacıları, çıkış noktası olarak toplum incelemesinde sanatı/edebiyatı kullanmayı ihmal etmemişlerdir (Ergüven, 1988: 10). Bu çalışmanın konusu açısından sınırlandırılarak ele alınacak olursa, sanatın bir türü olarak edebiyata bakıldığında toplumsal çıkarımlara ulaşmak adına söz konusu alanla ilgili çok sayıda sosyolojik araştırmanın yapıldığını söylemek mümkündür. Süreç içerisinde ise edebiyat sosyolojisinin ortaya çıkışı ve bir yöntem olabilirliği üzerine yapılan tartışmaların artmasıyla birlikte bu çabalara sistematik bir yön kazandırılmıştır.

¹ Dr., Amasya Üniversitesi, shuaziz@gmail.com,

KAYNAKLAR

- Alver, K. (2012). Edebiyata giriş. Köksal Alver (Ed.). *Edebiyat sosyolojisi incelemeleri* içinde (s.11-46). (2.bs.). Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2018). Edebiyat, sosyolojiye ne anlatır? M. Ali Akyurt Ed.). *Edebiyat ve sosyoloji/ sosyoloji seminerleri 1* içinde (13-35). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Altın, Ş, N. (2013). *Edebiyat sosyolojisi açısından postmodern romanın toplumsal temelleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Altın, Ş, N. (2017). Edebiyat sosyolojisinin sınırları. *U.Ü. International Journal of Social Inquiry*, 10 (2), 37-57. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijisi/issue/33368/371329>.
- Anar, T. ve Özbay, T. (2013). Edebiyat sosyolojisi bağlamında Osmanlı'dan günümüze Türk şiirinde dilenme ve dilencilğe genel bir bakış. *Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (2),1-25. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmia/issue/6474/85548>.
- Aydın, E. (2009). Edebiyat-sosyoloji ilişkisinde sosyolojik kaynak ve ölçütler. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (1) 357-370. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.548>.
- Bauman, Z. (2014). *Akışkan modern dünyadan 44 mektup*. (Pelin Siral, Çev.). (2.bs.). İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2015a). *Azınlığın zenginliği hepimizin çıkarına mıdır?* (Hakan Keser, Çev.). (2.bs.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2015b). *Sosyolojik düşünmek*. (Abdullah Yılmaz, Çev.). (11.bs.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. ve Obirek, S. (2018). *Dünyaya ve kendimize dair*. (Burcu Halaç, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. ve Mazzeo, R. (2019). *Edebiyata övgü*. (Akın Emre Pilgir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Can, B. ve Özbay, F. (2014). Edebiyata sosyolojik bakmak: Mustafa Kutlu'nun "Uzun Hikâye" adlı eserindeki anlamlar ve ideolojik yansımalar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 61-72. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4781/65904>.
- Cuma, A. (2009). Edebiyat sosyolojisi ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 81-94.
- Dündar, B, L. (2007). *Edebiyat sosyolojisi açısından Türk öykücülüğü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Ergüven, R, A. (1988). *Sanat ve erotizm*. Ankara: Yaba Yayınları.
- Hobsbawm, E.J. (2013). *Sanayi ve imparatorluk*. (Abdullah Ersoy, Çev.). (5.bs.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Hüküm, M. (2016). *Kemal Tahir'in romanlarının edebiyat sosyolojisi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, İ. (2013). "Geç modernlikler" çerçevesinde Türk modernlik deneyimi. Memet Zencirkıran (Ed.), *Dünden bugüne Türkiye'nin toplumsal yapısı* içinde (s.99-117). (4.bs.). Bursa: Dora Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2017a). *İnsan felsefesi*. (2.bs.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2017b). *Felsefeye giriş*. (3.bs.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Müftüoğlu, C, M. (2015). *Edebiyat sosyolojisi çerçevesinde George Orwell'in distopya romanlarında toplum tasavvuru: 1984 ve Hayvan Çiftliği örnekleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Noble, T. (2018). Sosyoloji ve edebiyat. Köksal Alver (Ed.). *Edebiyat sosyolojisi* içinde (s.43-64). İstanbul: İz yayıncılık.
- Özgenli, M. (2014). *Türk toplumunun edebiyat sosyolojisi bağlamında incelenmesi 2002-2013*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Özgül, K. (2018). Sosyoloji, edebiyatın nesi olur? M. Ali Akyurt (Ed.), *Edebiyat ve sosyoloji/ sosyoloji seminerleri 1* içinde (s. 37-70) İstanbul: Alfa Yayınları.

Güncel Sosyoloji ve Felsefe Araştırmaları

- Öztürk, A. (2018). *Hakan Günday romanlarında sınır-aşımı bir edebiyat sosyolojisi örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ritzer, G. (2011). *Küresel dünya*. (Melih Pakdemir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sapiro, G. (2019). *Edebiyat sosyolojisi*. (Ertuđrul Cenk Gürcan, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yalçın, S. (2019). *Edebiyat sosyolojisi bağlamında Leylâ Erbil'in öykücülüğu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.